

ΣΤ'.

ΜΟΥΣΙΚΗ ΑΠΟΣΤΟΛΗ ΕΙΣ ΧΑΛΚΙΔΙΚΗΝ (5 ΙΟΥΛ. - 4 ΑΥΓ. 1960)

ΥΠΟ ΣΤΑΥΡΟΥ ΚΑΡΑΚΑΣΗ

Πρὸς συμπλήρωσιν τῆς γενομένης ὑπ' ἐμοῦ συλλογῆς δημῳδους μουσικῆς ἐκ Χαλκιδικῆς κατὰ τὸ ἔτος 1959¹ εἰργάσθην ἀπὸ 5 Ἰουλίου ἕως 4 Αὐγούστου 1960 εἰς τὴν αὐτὴν περιοχὴν, εἰδικῶς δὲ εἰς συνοικισμούς, τοὺς ὁποίους δὲν εἶχον ἐπισκεφθῇ κατὰ τὴν πρώτην ἀποστολὴν μου. Ἠχογράφησα ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου 322 ᾠσματα καὶ χορούς, ἐκ τῶν ὁποίων 231 ἀνήκουν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν ᾠμάτων τῆς Χαλκιδικῆς καὶ προέρχονται ἀπὸ τὰ χωρία Βρασιά, Συκιά, Ὁρμύλια, Μεγάλῃ Παναγιά, Γαλάτιστα καὶ Βάβδος, καθὼς καὶ ἀπὸ τὴν πρωτεύουσαν Πολυγύρου, ὅστις ἦτο τὸ κέντρον ἐκκινήσεως. Εἰς τὴν «Εὐξεινον Λέσχην» Θεσσαλονίκης ἠχογραφήθη προσέτι ἡ μουσικὴ 28 Ποντιακῶν ᾠμάτων καὶ χορῶν εἰς Ν. Μαρμαρᾶν καὶ Πυργαδίκιαν 35 ἐξ Ἀνατ. Θράκης, 8 εἰς Ν. Παναγίαν τῆς Δυτικῆς Θράκης, καθὼς καὶ 12 εἰς Ν. Φλωγῆτὰ ἐκ προσφύγων ἐξ Ἰκονίου.

Ὡς ἀνέφερα εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν ἐκθεσὶν μου ὁ δῆμος Πολυγύρου ὑπὸ τὸν δήμαρχον κ. Ἀθαν. Καραγκάνην εἶχεν ἀναθέσει εἰς τὸν λαϊκὸν τραγουδιστὴν Τάκην Σαμαρᾶν τὴν συλλογὴν διὰ μαγνητοφώνου ᾠμάτων τῆς Χαλκιδικῆς πρὸς τὸν σκοπὸν, ὅπως χρησιμεύσουν ὡς ἀρχεῖον τοῦ Δήμου καὶ πρὸς ἀναμετάδοσιν ἐκ τοῦ Ραδιοφωνικοῦ Σταθμοῦ Θεσσαλονίκης. Ἐκ τῆς συλλογῆς ταύτης ὁ κ. δήμαρχος ἐπέτρεψεν εἰς ἐμὲ τὴν ἀντιγραφὴν ἐπὶ ταινιῶν μαγνητοφώνου 50 ᾠμάτων καὶ χορῶν, προερχομένων ἐκ Πολυγύρου, Ἱερισσοῦ κ.ἄ. Λέον νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὸ πλεῖστον μέρος τούτων εἶχον ἤδη ἠχογραφήσει κατὰ τὸ ἔτος 1959, ἄνευ ὅμως μουσικῶν ὀργάνων. Ἐκ τούτου ἡ ἐκ νέου ἠχογράφησις αὐτῶν ἐκ τῆς ὡς ἄνω συλλογῆς τοῦ δήμου Πολυγύρου, ἥτις ἐγένετο μὲ ἰδιαιτέραν φροντίδα ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν τῶν ὀργανοπαικτῶν καὶ τραγουδιστῶν, ἔχει σημασίαν ἀπὸ ἀπόψεως ἀριότητος ἐκτελέσεως τῆς ὕλης ταύτης.

Παραθέτομεν κατωτέρω τὴν μουσικὴν καὶ τὸ κείμενον δύο ἐκ τῶν πλέον χαρακτηριστικῶν ᾠμάτων (χορὸς συρτὸς) τοῦ Πολυγύρου, εἰς τὰ ὁποῖα ἀναφέρεται ἡ «Γερακίνα», περὶ τῆς ὁποίας ὑποστηρίζεται ἐνταῦθα ὅτι ἔχει σχέσιν πρὸς τὴν θέσιν Γερακινή, ὅπου ὑπάρχει ἀρχαῖος συνοικισμός, σώζονται δὲ καὶ ἐρείπια

¹ Βλ. Ἐπετ. Λαογ. Ἀρχεῖον, τόμ. 11/12 (1958/59), ἐν Ἀθήναις 1960, σ. 338-341.

πύργου ἐκ τῶν βυζαντινῶν χρόνων¹. Πρὸς τὸν πύργον τοῦτον συνδέουν οἱ κάτοικοι τοῦ Πολυγύρου τὴν δραματικὴν ἱστορίαν τῆς βασιλοπούλας Γερακίνας, εἰς ἀνάμνησιν τῆς δὲ εἰς πολλὰς γυναῖκας τόσον τοῦ συνοικισμοῦ αὐτοῦ, ὅσον καὶ τοῦ Πολυγύρου καὶ τῶν πέριξ χωρίων, δίδεται τὸ ὄνομα Γερακίνα. Σημειωτέον ὅτι σώζεται ἀκόμη καὶ τὸ πηγάδι εἰς τὸ ὁποῖον ἔπεσεν ἡ Γερακίνα...

Ἡ Γερακίνα τοῦ Πολυγύρου.

Α'.

¹ Πληροφορίαι τοῦ δημάρχου Πολυγύρου κ. Ἀθανασίου Καραγκάνη.

Σήμερα εἶνι τ' Αἰ-Λιᾶ καὶ τ' Αἰ-Λιᾶ ἡμέρα·
κόσμους πααίν' σὸν Αἰ-Λιᾶ κ' ἡ Γιρακίνα κλαίει
κ' ἡ μάνα της τῆς ἔλεγε καὶ τὴν παρηγοροῦσι:

— «Σώπα, μαρ' Γιρακίνα μου, καὶ μὴν παραπονιέσι».

5 — «Τὸν πῶς μὴ λές, μαννίτσα μου, νὰ μὴν παραπονοῦμι,
πέντι πιδιά μὴ γύριψαν, τὰ πέντι ἀρχοντοπαῖδια,
κὶ διάλεξις κὶ μ' ἔδουσις τὸν διάβολο τῆς χώρας».¹

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

1) Λ. Α. χφον, ἀρ. 2362, σ. 15. Ε.Μ.Σ., ἀρ. 4711, ταιν. 291Β1 (ἤχογρ. ὑπὸ Τάκη Σαμαρά).

καὶ - βρέ - χου - μι —, χιο - νί - ζει, - μέ - χιο -
νί - (νι) - ζει, Γι - ρα - κί - να — μου —, χιο -
νί - ζει - μι - χιο - νί - (νι) - ζει, πά - πια - χή - να — μου.
Τον.

Βρέχει ν-ή Θὸς καὶ βρέχουσι,
χιονίζει, μὲ χιονίζει, Γираκίνα μου,
χιονίζει, μὲ χιονίζει, πάπια, χήνα μου.
5 Πίχνει καλὰ πιτραντό,
ρίχνει νὰ μὲ σκοτώσῃ, Γираκίνα μου,
ρίχνει νὰ μὲ σκοτώσῃ, πάπια, χήνα μου.

Κι ἂν μὲ σκοτώσῃ τὸν ὄρφατό
κι ἂν μὲ σκοτώσῃ τὸν ξένου, Γираκίνα μου,
κι ἂν μὲ σκοτώσῃ τὸν ξένου, πάπια, χήνα μου.

10 Μάννα δὲν ἔχω νὰ μὲ κλαίῃ,
᾽διρφή νὰ μὲ λυπᾶται, Γираκίνα μου,
᾽διρφή νὰ μὲ λυπᾶται, πάπια, χήνα μου.

Μούν᾽ ἔχω τρεῖς γειτόνισσις,
τρία καλὰ κορίτσια, Γираκίνα μου,

15 τρία καλὰ κορίτσια, πάπια, χήνα μου.

Ἢ μιὰ τὸν πάει γλυκὸ κρασί
κ' ἢ γι ἄλλη ἀφραῖτο μήλου, Γираκίνα μου,
κι ἄλλες ἀφραῖτο μήλου, πάπια, χήνα μου.¹

1) Λ.Α. χφον, ἀρ. 2362, σ. 9. Ε.Μ.Σ., ἀρ. 4702, ταιν. 291Α1 (ἤχογρ. ὑπὸ Τάκη Σαμαρά).

Ἐκ τῆς ἰδίας συλλογῆς δημοσιεύομεν καὶ ἕτερον ᾠσμα λίαν διαδεδομένον εἰς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ γενικῶς εἰς τὴν Μακεδονίαν, τό: "Ἀσπρα μου περιστέρια, μαῦρα μου πουλιά», τὸ ὁποῖον χορεύουν εἰς συρτὸν (εἰς μορφὴν καλαματιανοῦ 7/8) καὶ τὸ ὁποῖον εἶναι εἰς τὸν τόνον τοῦ Rέ μὲ τὴν ἑκτὴν ἡλλοιωμένην (Sib).

- "Ἀσπρα μου περιστέρια, μαῦρα μου πουλιά,
 ν- ἰσεῖς ψηλὰ πιτᾶτι κὶ διαβαίνειν
 γιὰ κοντουκαρτιρῆσ'τι, χαμηλώσῃ,
 νὰ γράψου ἓνα γράμμα, μὰ ψιλὴ γραφή,
 5 νὰ στείλω στὴν ἀγάπη μ' νὰ μὴν καρτερῇ.
 Θέλει καλόγρια ᾧς γένη, θέλει ᾧς παντρευτῇ,
 θέλει τὰ ράσα ᾧς βάλλῃ, νὰ ρασοφορῇ.
 Ν- ἰγὼ στοὺν τόπον, πού 'ρθα, ἰδῶ θὰ παντριφτῶ...¹

1) Λ. Α. χφον, ἀρ. 2362, σ. 3, ἀρ. μουσ. 4694, ταιν. 241Α1.

Περὶ τοῦ κειμένου τοῦ καγκελλευτοῦ χοροῦ τῆς Ἱερισσοῦ ἔχω ἐκφέρει εἰς τὴν προηγουμένην ἔκθεσίν μου τοῦ 1959¹ τὴν γνώμην, ὅτι τοῦτο δὲν εἶναι πρωτότυπον ἀλλ' ὅτι προσηρμόσθη εἰς τὴν περίστασιν τοῦ χοροῦ ἐξ ἄσματος ποῦ προὔπηρχε. Πράγματι εἰς τὴν συλλογὴν τοῦ Ἀστερίου Δ. Γουσίου² ὑπάρχει ἄσμα ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Παγγαίου, τὸ ὁποῖον θὰ ἦτο γνωστὸν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸ ὁποῖον ἐπιτυχέστατα ἐχρησιμοποίησαν οἱ Ἱερισσιῶται διὰ τὸν συμβολικὸν χορόν των μὲ μικρὰς μεταβολὰς εἰς αὐτό. Πρέπει ὅμως νὰ σημειώσω ὅτι κατὰ τὴν ἀποστολὴν μου εἰς Παγγαῖον κατὰ τὸ 1961 δὲν κατέστη δυνατὴ παρ' ἐμοῦ ἡ ἀνέυρεσις προσώπου, ποῦ νὰ γνωρίζῃ νὰ τὸ τραγουδήσῃ.

Ἀκούς, ἐσύ, πρωτόσυρτε καὶ σὺν πρωτοκαγκίλλευτε,
 γιὰ ἴσια σέρνε τὸ χορό, (δὺς)
 στὴν ἄκρα καγκίλλευέ τον, νὰ διῶ ψηλές, νὰ διῶ λινές,
 νὰ διῶ καὶ κοντοχαμαῖδες, (δὺς)
 πῶς σχειοῦνται, πῶς λυγίζονται καὶ πῶς βερογοτακίζονται
 σὰν τὸ βέρι στὴν θάλασσα (δὺς)
 ὄντας τὸ κροῦν τὰ κύματα, μὰς ἀνέχονται χαιρετήματα
 σταφυλὰ με τὰ κλήματα.

Εἰδικώτερον κατ' ἐρευνηθέντος ὡς ἀνω τόκου ἡ ἠχογραφηθεῖσα ὕλη ἔχει ὡς ἑξῆς:

α') Τὸ χωρίον Β ρ α σ τ ἄ. Εὐρίσκεται ἐπὶ ὑψώματος μεταξὺ Πολυγύρου καὶ Μεγ. Παναγιᾶς, στερεῖται δὲ καλῆς συγκοινωνίας μετὰ τῶν πέριξ χωρίων. Ἐνταῦθα, μὲ τὴν συνδρομὴν τοῦ διευθυντοῦ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου κ. Γ. Παπαθωμᾶ, ἠχογράφησα 47 ἄσματα καὶ χοροὺς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ τοπικὸν ἄσμα: «Σῶπα, Γιαρένη μ', καὶ μὴ κλαῖς», τὸ ὁποῖον ἀναφέρεται εἰς τοπικὸν γεγονός, συμβὰν πρὸ ἑκατονταετίας. Ἡ κοννιάδα παρηγορεῖ τὸν γαμβρόν της διὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου καὶ ἀδελφῆς της, ὑποσχομένη νὰ τὸν ὑπανδρευθῇ δύο ἡμέρας μετὰ τὴν κηδεῖαν, ὅπως καὶ ἐγένετο. Σῶζεται ἕως σήμερον ἡ τοποθεσία «Γι α ρ έ ν η δ έ ν τ ρ ο», καθὼς καὶ ὁ τάφος των κάτω ἀπὸ τὸ ἐκκλησάκι τοῦ Ἁγίου Δημητρίου.

Ἐνδιαφέρον εἶναι τὸ χορευτικὸν τραγούδι: «Στὰ Μέγαρα στὸν καφενέ», τὸ ὁποῖον ᾄδεται τὴν 23 Ἰουνίου, παραμονὴν τ' Ἀι Γιαννιοῦ, γύρω ἀπὸ τὶς φωτιὰς ποῦ ἀνάβουν.

¹ Βλ. Ἑπετ. Λαογρ. Ἀρχ., τόμ. 11-12 (1959/60), σ. 336-37.

² Τὰ τραγούδια τῆς πατρίδος μου, ἥτοι συλλογὴ τερπνῶν δημοδῶν ᾠσμάτων ᾄδόμενων ἐν τῇ κατὰ Παγγαῖον χώρᾳ, ἐν Ἀθήναις 1901, σ. 29.

Στὰ Μέγαρα σὸν καφενὲ ἦτανε συναγμένοι,
 ὁ δῆμαρχος κι ὁ ἀνακριτὴς δικάζαν τὴν Ἑλένη.
 Ἑλένη Κουντουριώτισσα, Ἑλένη ἀπ' τὴν Λάρισα
 τὸν Γιώργη τί τὸν ἔκαμες καὶ πῆρες ἄλλον ἄντρα;

β') Συκιά. Κεῖται εἰς τὸ ἄκρον τῆς χερσονήσου Σιθωνίας, μόλις δὲ κατὰ τὸ 1959 συνεδέθη διὰ χωματοδρόμου μὲ τὴν ὑπόλοιπον περιοχὴν τῆς Χαλκιδικῆς διὰ λεωφορείου. Μέχρι τότε ἐπεκοινωνεῖ μόνον διὰ θαλάσσης ἢ καὶ ξηρᾶς μέσῳ δυσβάτων ὁρεινῶν ὁδῶν. Χάρης εἰς τὴν δραστηριότητα τοῦ ἱερέως τοῦ χωρίου Γ. Παπακωνσταντίνου ἠχογράφησα 28 ᾠσματα. Μεταξὺ τούτων ὑπάρχουν δύο, τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται εἰς τοὺς ληστὰς Τζουβάραν¹ καὶ τὸν καπετὰν Μπαρούμα, οἱ ὁποῖοι ἔδρασαν εἰς τὴν περιφέρειαν ταύτην. Ἄν καὶ τὸ ᾠσμα τοῦτο εἶναι γνωστὸν εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς κατοίκους, ἐν τούτοις δὲν ὑπάρχουν εἰδήσεις σχετικαὶ μὲ τὸ πρόσωπον τοῦτο καὶ τὴν δρασίαν του. Ὁ Δημήτριος Κάργας, ἑτῶν 95, ὅστις καὶ ἔτραγούδησε τὸ πρῶτον τετράστιχον, μὲ ἐπληροφόρησεν ὅτι τὸ ᾠσμα τοῦτο τὸ ἐξέμαθε νέος ἔτι ἀπὸ τοὺς νεογοντοτέρους τοῦ χωρίου. Τὸ ᾠσμα τοῦτο τὸ ὁποῖον εἰς οὐδεμίαν, ὅσον γνωρίζομεν, ἀλλὰ ἐκδοθεῖσαν συλλογὴν περιλαμβάνεται καὶ ποὺ δὲν ἔχει καμμίαν σχέσιν μὲ τὸν Νικόλο Τζουβάραν². Ἐτραγούδησεν ὁ Στυλιανὸς Χαλκιάς εἰς ἐλεύθερον ῥυθμὸν. Το καίμενον ἔχει ὡς ἑξῆς:

Τζουβάρας ἐκατέβηνε ἀπὸ τὸ Μοναστήρι
 νὰ ξεφαντώσουν τὰ παιδιὰ, νὰ γάνουν τζιαφέτι.
 Σφάζουν ἀρνιά καὶ πρόβατα, κριάρια τὰ σουβλίζουν.
 — Τρῶτε, παιδιὰ μ', καὶ πίνετε κ' ἔχετε καὶ τὸ νοῦ σας
 5 κ' ἐγὼ Τζουβάρας θὰ κοιμηθῶ, λίγο ὕπνο νὰ πάρω.
 Τὸ καραγκοῦνι φώναξε, τὸ καραγκοῦνι φωνάζει:
 Πολὸν μαυρίλα πλάκωσε, μαύρη σὰν καλιακούδα,
 τότε παιδιὰ μ'...

Τὸ ἕτερον τραγουδί ἐξυμνεῖ τὴν δρασίαν τῆς συμμορίας τοῦ Μπαρούμα καὶ τῶν συντρόφων του Γαλάνη καὶ Ζαφειράκου³, οἵτινες ἔδρασαν πρὸ πεντηκοντα-

¹ Τὸ καίμενον « τοῦ Τζουβάρου » κατέγραψε πρῶτος ὁ ἐξ Ἀρναίας δημοδιδάσκαλος κ. Μαυρουδῆς Παπαθανασίου τῷ 1949. (Βλ. Λαογρ. Ἀρχ., ἀρ. χφ. 2232, σ. 7-8).

² Βλ. α') Γ. Χρ. Χασιώτου, Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἠπειρον δημοτικῶν ᾠμάτων, ἐν Ἀθήναις 1866, σ. 207 (110). β') *Émile Legrand*, *Recueil de chansons populaires grecques*, Paris 1884, σ. 80.

³ Βλ. Λ. Α. χφον, ἀρ. 2362, σ. 139.

ετίας. Ἐκ τούτων ὁ Μπαρούμας ἀπεβίωσεν εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Θεσσαλονίκης. Ὁ Γαλάνης ἐφονεύθη κατὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τῆς Χαλκιδικῆς καὶ ὁ Ζαφειράκος, ἐκτίσας τὴν ποινὴν του, ζῆ ἕως σήμερον, δημιουργήσας οἰκογένειαν καὶ ἐκτιμώμενος ὑπὸ πάντων διὰ τὴν τιμιότητα καὶ τὴν ἐργατικότητα αὐτοῦ. Ὁ υἱὸς του Δημήτριος Ζαφειράκος, ἑτῶν 35, ἐτραγούδησε μεταξὺ ἄλλων καὶ τὸ τραγούδι τοῦ Τζουβάρρα, ὅπως τὸ εἶχε μάθει ἀπὸ τὸν πατέρα του.

Μέσ' σὲ τοῦτα τὰ λαγκάδια,
μέσ' σὲ τοῦτα τά-ι βουνά
γερέζουν δυὸ μελαχρινά.
Πρῶτος εἶναι ὁ Γαλάνης
5 δεύτερος Μπαρομαγιάς;
πού 'ναι πρῶτος ἀρχηγός.
Τρίτος εἶναι Ζαφειράκος
μὲ τὰ κατσαρά μαλλιά,
αὐτὸς μᾶς καὶ τὴν παρὰ κλπ.

Ἐνδιαφέρον εἶναι καὶ τὸ ἦχο-μαρτυρεῖται ἐκ τῆς Ἀντιγόνης Σταυροῦκη, ἑτῶν 60, ὅτι «Μία φράση εἶν' ἡ λαμπρή» διὰ τὸ πλῆθος τῶν παρεμβαλλομένων συλλαβῶν κατὰ τὴν μουσικὴν ἐκτέλεσιν καὶ διὰ τὴν ἀρχαϊκὴν μελωδίαν του.

Μία να - φου - ρά — εἶ — — — νῆ — νη-λαμ -
πρή — κι — — — δε-ν-εύ-τι — ρου — — — τά φω - ω -
τα — — — τὰ — — — φω — — — νω - τα — — — μὶ τὰ φω-τα
μὶ — — — τὸν — — — ἀ — μὶ τὸν — — — ἀ — — — γία ὁμοῦ [2] Τά
Τον.

- Μιά φουρά εἶν' ἡ Λαμπρὴ καὶ δεύτιρον τὰ Φῶτα,
τὰ Φῶτα μὴ τὸν ἀγιασμό καὶ τῷ Βαγιοῦ μὴ ντ' βάρια.
Πῆραν τὴν Ἀντριανόπουλη μὲ τρεῖς ἰννὰ νυφάδης·
ν-ὄλες οἱ νύφες πιρπατοῦν καὶ ὄλες παρηγοιοῦντι,
5 μόν' ἡ νύφη ἡ μικρότιρη παρηγουριά δὲν ἔχει.
— Πιρπάτι, ἀσιρί, πιρπάτ', αὐγή, πιρπάτι, νιὸ φιγγάρι.
Νύφη μ', τ' ἀσήμια οἱ βαραίν', νύφη μ', τ' ἀσημιγκά σου.
— Ν-οῦτι τ' ἀσήμια μὴ βαραίν' καὶ οὔτε τ' ἀσημιγκά μου,
μόν' μὴ βαραίνει, Δῆμο μ', τοῦ πιδι πὸ τ' ἄφ'σα μέσ' στήν κούνια.
10 Γὰ κούνα, Δῆμον μ', τοῦ πιδι καὶ ἂν κλαίῃ δῶσ' του γάλα
κ' ἰμέ Φράγκοι μὴ πῆραν, Φράγκον ν-ἄντρα θὰ πάρουν.¹

γ') Ὁ ρυμύλια. Ἐνταῦθα ἠχογραφήθησαν 28 ἄσματα καὶ χοροί. Τοὺς τραγουδιστὰς συνώδευσεν εἰς τὸ βιολὶ ὁ λαϊκὸς ὀργανοπαίκτης Μαργαρίτης Τσινᾶς. Ἐκ τούτων ὁ Δημ. Γιατᾶς, ἑτῶν 70, ἐτραγουδῆσεν ἄσμα ἀναφερόμενον εἰς ἑπεισόδιον, τὸ ὁποῖον συνέβη ἐκεῖ περὶ τὸ 1900, ὅτε κατὰ λάθος κυνηγὸς ἐφόνευσε σύγγραφόν του κυνηγόν².

... κοντὰ στοῦ Ἀι Φαῖνὰ τὴ βούρα
τὸ πρῶτο τοὺς σαλάγημα, τὸ πρῶτο τοὺς σαλάγι
δαιμόνια ξεμορφώθηκαν κ' ἐγίνοντο ἐλάφια
καὶ ρίχνει ὁ Χρῆστος Σταμουδῆς καὶ βάρ'σε τὸν Νικόλα...

δ') Μεγάλῃ Παναγιά· εἶναι μετὰ τὴν Ἱερυσὸν τὸ δεύτερον κέντρον εἰς τὴν Χαλκιδικήν, ὅπου διατηροῦνται ἀκόμη τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ ὑπάρχουν καλλιφῶνοι καὶ «μερακλήδες» τραγουδισταί.

Μὲ τὴν πρόθυμον συμπαράστασιν τοῦ γραμματέως τῆς κοινότητος κ. Ἰω. Ἀδραχτᾶ ἐπραγματοποιήσα 49 ἠχογραφήσεις. Τοὺς τραγουδιστὰς συνώδευσαν οἱ λαϊκοὶ ὀργανοπαῖκται Μ. Λεμονῆς, ἑτῶν 46, λαοῦτο, καὶ ὁ Γιαννάκης Γκούρας, ἑτῶν 63, βιολί.

Ὁ Παναγιώτης Τ. Λεμονῆς, ἑτῶν 58, ἔπαιξε στὸ τσαφλιάρι (= φλογέρα), τὸ ὁποῖον ἔχει κατασκευάσει ὁ ἴδιος· τοῦτο ἔχει μῆκος 40 ἑκατ. καὶ 9 ὀπὰς ἀντὶ 6 πού ἔχουν κανονικῶς τὰ ὄργανα τοῦ εἴδους τούτου. Οὗτος, ὡς ἐδήλωσεν, ἑπειδὴ δὲν τὸν ἱκανοποιοῦν οἱ παραγόμενοι ἤχοι διὰ τῶν 6 ὀπῶν, προσέθεσεν

¹ Λ.Α. ἀρ. μουσ. 4906, χφ. ἀρ. 2362, σ. 136.

² Βλ. Λ.Α. χφ. ἀρ. 2362, σ. 167-8.

ἀκόμη τρεῖς, διὰ νὰ αὐξήσῃ τὴν ἔκτασιν τῶν φθόγγων. Ἡ διάτρησις ὁμῶς τῶν ὁπῶν ἐγένετο οὐχὶ εἰς κανονικὰ διαστήματα, ἐκ τούτου δὲ οἱ παραγόμενοι φθόγγοι ἦσαν παράτονοι. Ἡ ἔκτασις τῆς κλίμακος ἢ ὁποία παράγεται ἀπὸ τὸ τσαφλιάρι τοῦ Π. Λεμονῆ ἔχει ὥς ἑξῆς.

Εἰς τὴν Μεγ. Παναγίαν παρευρέθην εἰς τὸ ἔθιμον «τὸ κλίκ τοῦ τζί-τζιρα», τὸ ὁποῖον¹ διατηρεῖται ἀκόμη ἐνταῦθα καὶ ἠχογράφησα περὶ τούτου σχετικὰς πληροφορίας ἀπὸ τὴν κ. Ἀγγελικὴν Πολυκράτη, ἢ ὁποία εἶχεν ἀφήσει εἰς τὴν βρύσιν τοῦ χωριοῦ τὸ «κλίκ», ὥς ἀφιέρωμα τοῦ πρώτου ζυμώματος ἐκ τῆς συγκομιδῆς τοῦ σίτου τῆς χρονιάς.

ε') Γαλάτιστα. Μὲ τὴν πρόθυμον ἐπικουρίαν τοῦ ἱερέως παπα-Δεβρελῆ ἠχογράφησα 28 ᾄσματα καὶ χοροὺς μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὸ «Γιῶργη μ', τοῦ ποιά κι ἂν ἀγαπᾷς». Τὸ ᾄσμα τοῦτο ἐκτελεῖται μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος αἵματος. Οἱ ἄνδρες ἔχουσιν μπροστὰ καὶ ἠκολοῦθουν αἱ γυναῖκες.

Ενταῦθα τραγουδοῦν ἕως σήμερον τὰ «Λαζαρικά» κατὰ τὴν ἐορτὴν τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Λαζάρου. Τὰ τραγουδοῦν κορίτσια μόνον, τὰ ὁποῖα πηγαίνουν εἰς τὰ συγγενικὰ καὶ φιλικὰ σπίτια.

Σημειώνομεν ἔτι καὶ ἀσκούμενον ἔθιμον νὰ φορῇ ἡ νύφη εἰς τὸ μέτωπόν της, ἐφ' ὅσον εἶναι παρθένος, ἐν εἵδει γιρλάντας, κατὰ τὴν ὥραν τῆς στέψεως μίαν μικρὰν ἄλυσον εἰς τὴν ὁποίαν κρέμονται φλωριά, τὰ ὁποῖα εὐρίσκονται ἀνηρημένα εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Παναγίας. Ἐὰν συμβαίῃ νὰ μὴν εἶναι παρθένος, τότε δὲν τολμᾷ νὰ τὴν φορέσῃ.

ς') Ὁ Βάβδος. Ἐνεκα τῆς ἀπομονωμένης θέσεως τοῦ χωρίου ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἀκόμη τακτικῆς συγκοινωνίας τοῦτο παρουσιάζει ἐνδιαφέρον λαογραφικόν. Ἐν τούτοις δὲν ἐπέτυχον ἀξίας λόγου ἠχογραφήσεις λόγῳ τῆς ἀπουσίας τῶν κατοίκων εἰς τοὺς ἀγροὺς πρὸς θερισμὸν ἢ εἰς τὰς ἐργασίας τῶν μεταλλείων καὶ διὰ τὴν ἔλλειψιν χρόνου.

ζ') Ν. Μα ρα μα ρᾶς. Τὸ χωρίον τοῦτο συνεπλήχθη ἀπὸ πρόσφυγας ἐκ Μαρμαρᾶ (Προποντίδος) μετὰ τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ 1923. Ἐνταῦθα συνεχίζονται ζωηρῶς τὰ παλαιὰ ἥθη καὶ ἔθιμα. Ἐγένετο ἡ ἠχογράφησις ἐξ ἐκτελέσεως ὁμίλου κυριῶν καὶ δεσποινίδων 35 ᾄσμάτων καὶ χορῶν, τὰ ὁποῖα καλύπτουν σχεδὸν ὅλα

¹ Βλ. Ἠχογρ. λαογρ. ὅλη, ἀρ. 73 (ταιν. 313^α) Λ.Α., χφ. ἀρ. 2362.σ. 231.

τὰ εἶδη τῶν μουσικῶν ἐκδηλώσεων τῆς περιοχῆς. Μεταξὺ αὐτῶν δύο ἄσματα διεκτραγωδοῦν τὰ δεινὰ τῆς ἐξορίας, ποὺ ὑπέστη ὁ πληθυσμὸς τοῦ Μαρμαρᾶ, ὅτε ἐξετοπίσθη κατὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Μ. Ἀσίας μὲ τὴν κατηγορίαν ὅτι ἐτροφοδότει ἀγγλικά ὑποβρύχια. Εἰς τὰς ἐστίαις τῶν ἐπέστρεψαν μετὰ τὸ τέλος τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου τῇ βοήθειᾳ τῶν Ἀγγλων, διὰ νὰ ἐκριζωθοῦν διὰ παντὸς μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν.

η') Ἁγίος Δημήτριος (Πυργαδίκια). Καὶ τὸ χωρίον τοῦτο κατοικεῖται ἀπὸ πρόσφυγας ἐκ τῆς νήσου τοῦ Μαρμαρᾶ. Ἠχογραφήθησαν ἐνδιαφέροντα ἄσματα τοῦ προσφυγικοῦ μας κόσμου καὶ συνεπληρώθη οὕτως ὁ σώζόμενος κύκλος τῶν δημοτικῶν ἁσματῶν τῆς περιφερείας ταύτης.

θ') Νέα Φλογητά. Εἰς τὸ χωρίον τοῦτο κατοικοῦν πρόσφυγες ἐκ Φλογητῶν Νίγδης (Ἰκονίου), γνωστοὶ εἰς τὴν Χαλκιδικὴν μὲ τὸ παρωνύμιον «Ρουσι-κάνοι», διότι τὸ χωρίον τῶν ἐκτίσθη ἐπὶ κτημάτων ποὺ ἀνῆκον εἰς Ρωσικὴν Μονήν. Τὰ περισσότερα τραγούδια ποὺ γνωρίζουν εἶναι εἰς τουρκικὴν γλῶσσαν. Συνελέξαμεν 12 μετὰ τῶν ὁποίων καὶ ἓνα κυριὰτικο τραγούδι εἰς μεικτὴν γλῶσσαν ἑλληνικὴν καὶ τουρκικὴν. Πρωτοτύπων παρουσιάζουν ἔτι τὰ κάλαντα τοῦ Ἀγ. Βασιλείου ποὺ ἐβαλλαν εἰς Φλογητὰ καὶ τὰ ὁποῖα δὲν ἀπαντῶνται, ὥς ἰσχυρίζονται, πουθενά ἄλλου.

28 Ποντιακὰ ἄσματα καὶ χοροὺς ἠχογράφησα, ὥς ἐλέχθη, εἰς τὴν «Εὐξείνου Λέσχην» Θεσσαλονίκης, ἥτις πλὴν τῶν ψυχαγωγικῶν ἐκδηλώσεων ἔχει σκοπὸν τὴν συντήρησιν τῆς Ποντιακῆς παραδόσεως. Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους διοργανῶναι διαλέξεις, θεατρικὰς παραστάσεις εἰς τὴν Ποντιακὴν διάλεκτον καὶ συντηρεῖ μουσικὸν συγκρότημα ἀρίστων Ποντίων τραγουδιστῶν καὶ ἐκτελεστῶν τῆς λύρας (κεμετζέ), τὸ ὁποῖον λαμβάνει μέρος εἰς ὅλας τὰς ποντιακὰς ἐκδηλώσεις.

Εἰς τὴν «Εὐξείνου Λέσχην» ἠχογράφησα τοὺς κυριωτέρους ποντιακοὺς χορούς, ἐρωτικά δίστιχα, ἄσματα τοῦ ἀκριτικοῦ κύκλου, παραλογάς, λατρευτικά κ.ἄ.

RÉSUMÉ

Mission musicologique à Chalcidique (Macédoine)

du 5 juillet au 4 août 1960

par St. Caracassis.

Pour compléter sa mission, entreprise l'année précédente dans cette même région, l'auteur a visité les villages suivants: Vrasta, Sykia, Ormy-

lia, Méghali Panaghia et Vavdos, ainsi que Polyghyros, capitale de Chalcidique.

Pendant cette campagne, il a enregistré sur bandes de magnétophone, 322 chants et danses populaires dont les 231 proviennent d'informateurs indigènes, et le reste, soit 91 enregistrements, d'informateurs réfugiés du Pont, de l'Asie Mineure et de la Thrace (orientale et occidentale).

Le matériel folklorique réuni embrasse presque tous les genres musicaux connus: les¹ chansons de table qui sont des chansons non dansées, les chansons du cycle de Digénis, les ballades, les chansons cléftiques, les chansons d'amour et autres ainsi que les chansons de danse et les airs de danses instrumentales.

Dans son exposé, l'auteur publie trois chansons caractéristiques de Chalcidique, sur le rythme de syrtos (forme de Kalamatianos 7/8) ainsi qu'une chanson très originale qu'il a enregistré à Sykia, où, entre chaque syllabe est intercalée soit une lettre, soit une syllabe, soit une exclamation pour adapter le texte à la mélodie, ce qui rend la compréhension du texte très difficile.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ